

Universitätsbibliothek Wuppertal

C. PLINII|| SECVNDI|| HISTORIAE|| MVNDI|| LIBRI XXXVII,||

Plinius Secundus, Gaius

[Lugduni], 1582

Liber XXVII

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1752](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1752)

C. PLINII SECUNDI NATURALIS HISTORIÆ

LIBER XXVII.

PRO O E M I V M.

10

Reliqua herbarum genera.

CAPVT I.

RESCIT profectò apud me certè, tractatu ipso admiratio antiquitatis: quantòque maior copia herbarum dicenda restat, tanto magis adorare priscorum in inueniendo curam, in tradendo benignitatem subit. Nec dubiè superata hoc modo posset videri etiam rerum naturæ ipsius munificentia, si humani operis esset inuentio. Nunc verò Deorum fuisse eam apparet, aut certè diuinam, etiam cùm homo inueniret: eandemque omnium parentem & genuisse hæc, & ostendisse, nullo vitæ miraculo maiore, si verum fateri volumus. Scythicam herbam à Mæotidis paludibus, & euphorbiam è monte Atlante, vltraque Herculis columnas, & ipso rerum naturæ defectu, parte aliâ Britannicam ex Oceani insulis extra terras positis: itémque æthiopidem ab exusto sideribus axe, alias præterea aliunde vltro citròque humanæ saluti in toto orbe portari, immensa Romanæ pacis maiestate non homines modò diuersis inter se terris gentibusque, verùm etiam montes, & excedentia in nubes iuga, partusque eorum & herbas quoque inuicem ostentante. Æternum quæso Deorum sit munus istud. Ad eò Romanos, velut alteram lucem, dedisse rebus humanis videntur.

De aconito, & panthera, quæ extinguitur aconito.

30

CAP. II.

Sed antiquorum curam diligentiamque quis possit satis venerari, cùm constet omnium venenorum ocysimum esse aconitum: & tactis quoque genitalibus fœminini sexus, animalium, eodem die inferre mortem? Hoc fuit venenum, quo interemptas dormientes à Calphurnio Bestia vxores M. Cæcilius accusator obiecit. Hinc illa atrox peroratio, eius in digito mortuas. Fabulæ narrare, à spumis Cerberi canis, extrahente ab inferis Hercule, ideòque apud Heracleam Ponticam, vbi monstraturis ad inferos aditus, gigni. Hoc quoque tamen in vsus humanæ salutis vertè, scorpionum ictibus aduersari experiendo datum in vino calido. Ea est natura vt hominem occidat, nisi inuenit quod in homine perimat. Cum eo solo colluctatur, velut pari intus inuento. Sola hæc pugna est, cùm venenum in visceribus reperit: mirumque, exitialia per se ambo cùm sint, duo venena in homine commoriuntur, vt homo supersit. Imò verò etiam ferarum remedia antiqui prodiderunt, demonstrando quomodo venenata quoque ipsa sanarentur. Torpescunt scorpiones aconiti tactu, stupentque pallentes, & vinci se confitentur. Auxiliatur eis elleborum album, tactu resolvente: ceditque aconitum duobus malis, suo & omnium. Quòd si quis illa fortè ab homine excogitari potuisse credit, ingratis Deorum munera intelligit. Tangunt carnes aconito, necantque gustatu earum pantheras, nisi hoc fieret, repleturas illos situs. Ob id quidam pardalianches appellauere. At illas statim liberari morte, excrementorum hominis gustu, demonstratum. Quòd certè casu repertum quis dubitet? & quoties fiat etiam nunc vt nouum nasci, quoniam feris ratio & vsus inter se tradi non possit.

Quod omnium creaturarum conditor sit Deus.

CAP. III.

Hic ergo casus, hic est ille, qui plurima in vita inuenit Deus. Hoc habet nomen, per quem intelligitur eadem & parēs rerum omnium & magistra natura, vtraque coniectura pari, siue ista quotidie feras inuenire, siue semper scire iudicemus. Pudendumque rursus, omnia animalia, quæ sint salutaria ipsis, nosse, præter hominē. Sed maiores, eorum quoque medicamentis aconitum misceri, saluberrimè promulgauere, aperta professione malum quidē nullum esse sine aliquo bono. Fas ergo nobis erit, qui nulla diximus venena, monstrare quale sit aconitum, vel deprehendendi gratia. Folia habet cyclamini aut cucumeris, non plura quatuor, ab radice leniter hirsuta. Radicē modicam cammaro similem marino. Quare quidam cammaron appellauere, alij thelyphonon, ex qua diximus causa. Radix incuruatur paulū scorpionum modo, quare & scoriō aliqui appellauere. Nec defuere, qui myoctonon appellare mallent, quoniam procul & è longinquo odore mures necat. Nascitur in nudis cauitibus, quas aconas nominant. Et ideo aconitum aliqui dixerunt, nullo iuxtā, ne puluere quidem nutriente. Hanc aliqui rationē nominis attulere. Alij, quoniam vis eadem in morte esset, quæ cotibus ad ferri aciem detendam, statimque admota velocitas sentiretur.

De athiopide, & agerato, & aloë, & alcea, & alypo, & alsina, & androsace, & androsamo, & ambrosia, & anoni, & anagyro, & anonymo.

CAP. IIII.

Aethiopis folia habet phlomo similia, magna & multa, & hirsuta ab radice. Caulem quadrangulum, scabrum, similem arcio, multis concuum alis, semen eruo simile, candidum, geminum, radices numerosas, longas, plenas, molles, glutinosas gustu. Siccæ nigrescunt, duranturque, vt cornua videri possint. Præter Æthiopiam nascuntur, & in Ida monte Troadis, & in Messenia. Colliguntur autumnno, siccantur in Sole aliquot diebus, ne situm sentiant. Medentur vuluis, potæ in vino albo, ischiadicis, pleuriticis, faucibus scabris, decoctæ potu dantur. Sed quæ ex Æthiopia venit eximia est, atque illico prodest. Ageraton ferulacea est, duorum palmorum altitudine, origano similis, flore bulbis aureis. Huius vstæ nidor vrinam ciet, vuluamque purgat, tanto magis insidentibus. Causa nominis non hæc, sed quoniam diutissimè non marcescit. Aloë scillæ similitudinem habet, maior, & pinguioribus foliis ex obliquo striata. Caulis eius tener est, rubens medius, non dissimilis antherico: radice vna, ceu palo in terram demissa, graui odore, gustu amara. Laudatissima ex India affertur, sed nascitur & in Asia: non tamen ea vtuntur, nisi ad vulnera recentibus foliis: mirificè enim cōglutinat, vel succo. Ob id in turbinibus cadorum eam serunt, vt aëzoum maius. Quidam & caulem ante maturitatem seminis incidunt succi gratia, aliqui & folia. Inuenitur & per se lacryma adhærens. Ergo pauimentandum, vbi fata sit, censent, vt lacryma non absorbeat. Fuere, qui traderent in Iudæa super Hierosolymam metallicam eius naturam: sed nulla magis improba est, neque alia nigrior est, aut humidior. Erit ergo optima pinguis ac nitida, rufi coloris, friabilis, ac iocineris modo coacta, facile liquefens. Improbanda nigra & dura, harenosa quoque quæ & gustu intelligitur. Gummi adulteratur & acacia. Natura eius spissare, densare, & leuiter calfacere. Vsus in multis, sed principalis aluum soluere, cum penè sola medicamentorum quæ id præstant confirmet etiam stomachum, adeò non infestet vlla vi cōtraria. Bibitur drachma: ad stomachi verò dissolutionem, in duobus cyathis aquæ tepidæ vel frigidæ, cochlearis mensura, bis tēve in die ex interuallis, vt res exigit. Purgationis etiam causa plurimū tribus drachmis. Efficacior, si pota ea sumatur cibus. Capillum fluentem continet cum vino austero, capite in Sole contra capillum peruncto. Dolorem capitis sedat temporibus & fronti imposita ex aceto & rosaceo, dilutiōrque infusa. Oculorum vitia omnia sanari ea conuenit, priuatim pruriges & scabiem genarum: item insignita ac liuida, illita cum melle, maximè Pontico. Tonsillas, gingiuas, & omnia oris hulcera. Sanguinis excreationes, si modicæ sint, drachmæ pondere ex aqua: si minus, ex aceto pota. Vulnerum quoque sanguinem, & vndecunque fluentem sistit per se, vel

fe, vel ex aceto. Aliàs etiam est vulneribus vtilissima, ad cicatricem perducens. Eadem
 inspergitur exhulceratis genitalibus virorum, condylomatis, rimisq[ue] sedis aliàs ex vi-
 no, aliàs ex passo, aliàs sicca per se, vt exigit mitiganda curatio, aut coërcenda. Hæ-
 morrhoidum quoque abundantiam leniter sistit. Dysenterix infunditur. Et si difficilius
 concoquantur cibi, bibitur à cœna modico interuallo. Et in regio morbo tribus obō-
 lis ex aqua. Deuorantur & pilulæ cum mellis decocto, aut resina terebinthina, ad purgan-
 da interiora. Digitorum pterygia tollit. Oculorum medicamentis lauatur, vt quod sit ha-
 renosissimū, subsidat. Aut torretur in testa, pennaque subinde versatur, vt possit æquali-
 ter torreri. Alcea folia habet similia verbenacæ, qui & peristereon cognominatur, caules
 10 tres aut quatuor, foliorum plenos, florem rosæ, radices albas, cum plurimum sex cubita-
 les, obliquas. Nascitur in pingui solo, nec sicco. Vfus radices ex vino vel ex aqua dysente-
 ricis, aluo citæ, & ruptis conuulsis. Alypon cauliculus est molli capite, non dissimilis
 betæ, acre gustatu ac lentum, mordensq[ue] vehementer & accendens. Aluum soluit in a-
 qua mulsa, addito sale modico. Minima potio duarum drachmarū, media quatuor, ma-
 xima sex, ea purgatione quibus datur è gallinaceo iure. Alfine, quam quidam myosoton
 appellant, nascitur in lucis, vnde & alsine dicta est. Incipit à media hyeme, arescit æstate
 media: cum prorepat, muscutorum aures imitatur foliis. Sed aliam docebimus esse, quæ
 iustiùs myosotis vocetur. Hæc eadem erat quæ helxine, nisi minor minusq[ue] hirsuta ef-
 fet. Nascitur in hortis, & maximè in parietibus. Cum teritur, odorem cucumeris reddit.
 20 Vfus eius ad collectiones inflammationesq[ue]: & in eadem omnia, quæ helxine, sed infir-
 miùs. Epiphoris peculiariter imponitur: item verendis hulceribusq[ue], cum farina hor-
 deacea. Succus eius auribus infunditur. Androsaces herba est alba, amara, sine foliis, fol-
 liculos in cirris habens, & in his semen: nascitur in maritimis Syriæ maximè. Datur hy-
 dropicis drachmis duabus tusa aut decocta in aqua, vel aceto, vel vino. Vehementer enim
 vrinas ciet. Datur & podagricis illiniturq[ue]. Idem effectus est & semini. Androsæmon,
 siue (vt alij appellauere) ascyron, non absimile est hyperico, de qua diximus, cauliculis
 maioribus, densioribusq[ue], & magis rubentibus. Folia alba rutæ figura: semen papaueris
 nigri. Comæ tritæ sanguineo succo manant. Odor ei resinofus. Gignitur in vineis. Ferè
 medio autumno effoditur, suspenditurq[ue]. Vfus ad purgandam aluum tuse cum semi-
 ne, potæq[ue] matutinò, vel à cœna duabus drachmis, in aqua mulsa, vel vino, vel aqua pu-
 ra, totius potionis sextario. Trahit bilè: prodest ischiadicis maximè. Sed postera die, cap-
 paris radicem resinæ permistam deuorare oportet drachmæ pondere, iterumq[ue] qua-
 tridui interuallo eadem facere: à purgatione autem ipsa robustiores vinum bibere, infir-
 miores aquam. Imponitur & podagris & ambustis, & vulneribus, cohibens sanguinem.
 Ambrosia vagi nominis est, & circa alias herbas fluctuati: fruticem vnum habet desum,
 ramosum, tenuem, trium ferè palmorum, tertia parte radice breuiorem, foliis rutæ.
 Circa inum caulem in ramulis semen est vis dependentibus, odore vinoso: qua de
 causa botrys à quibusdam vocatur, ab aliis artémisia. Coronantur illa Cappadoces. Vfus
 eius ad ea quæ discuti opus sit. Anonin quidam ononida malunt vocare, ramosam, si-
 30 milem fœnogræco, nisi fruticosior hirsutiórque esset, odore iucundo, post ver spinosa.
 Estur etiam muria condita. Recens verò margines hulcerum erodit. Radix decoquitur in
 posca dolori dentium. Eadem cum melle pota, calculos pellit. Comitibus datur in o-
 xymelite decocta ad dimidias. Anagyros, quam aliqui acopon vocant, fruticosa est, gra-
 uis odore, flore oleris: semen in corniculis nō breuib[us] gignit, simile renibus, quod du-
 rescit per messes. Folia collectionibus imponuntur, difficultérque parientibus adalligan-
 tur, ita vt à partu statim auferantur. Quod si emortuus hæreat, & secundæ mensēsque
 morentur, drachmæ pondere bibuntur in passo folia. Sic & suspiriosis dantur: & in vi-
 no vetere ad phalangiorum morsus. Radix discutiendis concoquendisq[ue] adhibetur.
 Semen commanducatum vomitiones facit. Anonymos non inueniendo nomen in-
 40 uenit. Affertur è Scythia, celebrata Hicesio, non paruæ autoritatis Medico, item
 50 Aristogitoni, in vulneribus præclara, ex aqua tusa & imposita: pota verò, mammis

præcordiisque percussis: item sanguinem excreantibus. Putauerunt & bibendam vulneratis. Fabulosa arbitror, quæ adiciuntur: recente ea, si vratur, ferrum aut æs ferruminari.

De aparine, & arctio, & aspleno, & asclepiade, & astere vel bubonio, & ascyro vel ascyroide, & aphace, & de alcibio, & alectorolopho.

CAP. V.

A Parinen aliqui omphacocarpon, alij philanthropon vocant, ramosam, hirsutã, quinis senisve in orbem circa ramos foliis per interualla. Semen rotundum, durum, concavum, subdulce. Nascitur in frumentario agro, aut hortis pratiseve, asperitate etiam vestium tenaci. Efficax contra serpentes, semine potu ex vino drachma: & cõtra phalangia. Sanguinis abundantiam ex vulneribus reprimunt folia imposita: succus auribus infunditur. Arction aliqui arcturum vocant: similis est verbasco foliis, nisi quod hirsutiora sunt, caule longo, molli, semine cumini. Nascitur in petrosis, radice tenera, alba, dulcique. Decoquitur in vino ad dentium dolorem, ita vt contineatur ore decoctum. Bibitur propter ischiada & stranguriam è vino, ambustis imponitur & pernionibus. Fouetur eadem cum radice semine trito in vino. Asplenium sunt qui hemionion vocant, foliis trientalibus multis, radice limosa, cauernosa, sicut filicis, candida, hirsuta: nec caulem, nec florem, nec semen habet. Nascitur in petris, parietibusque opacis, humidis, laudatissima in Creta. Huius foliorum iure in aceto decocto, per dies xl. potu lienem absumi aiunt: & illinuntur autem, eadem sedante singultus. Non danda fœminis, quoniam sterilitatẽ facit. Asclepias folia ederæ habet, ramos longos, radices numerosas, tenues, odoratas: 20 floris virus graue, semen securidacæ. Nascitur in montibus. Radices torminibus medentur, & contra serpentium ictus, non solum potu, sed etiam illitu. After ab aliquibus bubonion appellatur, quoniam inguinum præsentaneum remedium est. Cauliculus foliis oblongis duobus aut tribus: in cacumine capitula stellæ modo radiata. Bibitur & aduersus serpentes. Sed ad inguinum medicinam, sinistra manu decerpi iubent, & iuxta cinctus alligari. Prodest & coxendicis dolori adalligata. Ascyron & ascyroides, similia sunt inter se, & hyperico: maiores habet ramos, quod ascyroides vocatur, ferulaceos, omnino rubentes, capitulis paruis, luteis. Semẽ in calyculis pusillum, nigrum, resinofum. Comæ tritæ velut cruentant. Qua de causa quidam hanc androsæmon vocauerunt. Vfus fœminis ad ischiadicos, poti duabus drachmis in hydromelitis sextario. Aluum soluit, bilem detrahit. 30 Illinitur & ambustis. Aphace tenuia admodum folia habet: pusillo altior lenticula est. Siliquas maiores fert, in quibus terna aut quaterna femina sunt nigriora, & madidiora & minora lenticula. Nascitur in aruis. Natura ei ad spissandum efficacior, quàm lenti: reliquo vsu eosdem effectus habet. Stomachi aluique fluxiones sistit semen decoctum. Alcibion qualis esset herba, apud autores non reperi. Sed radicem eius & folia trita, ad serpentis morsum imponi & bibi iubent: folia, quantum manus capiat, trita cum vini meri cyathis tribus, aut radicem drachmarum trium pondere cum vini eadem mensura. Alectorolophos, quæ apud nos crista dicitur, folia habet similia gallinacei cristæ, plura, caulem tenuem, semen nigrum in siliquis. Vtilis tussientibus cocta cum faba fressa, melle addito, & caligini oculorum. Solidum semen conicitur in oculum, nec 40 turbat, sed in se caliginem contrahit. Mutat colorem, sed ex nigro albicare incipit, & intumescit, ac per se exit.

De alo.

CAP. VI.

A lum nos vocamus, Græci symphyton petræum, simile cunilæ bubulæ, foliis paruis, ramis tribus aut quatuor à radice, cacuminibus thymi, furculosum, odoratum, gustu dulce, saliuam ciens, radice longa rutila. Nascitur in petris, ideo petræum cognominatum: vtilissimũ lateribus, lienibus, renibus, torminibus pectoris, pulmonibus sanguinem reiicientibus, faucibus asperis. Bibitur radix trita, & in vino decocta, & aliquando superlinitur. Quin & commanducata sitim sedat, præcipuèque pulmonem refrigerat. Luxatis quoque imponitur & conuulsis, lieni, interaneis. Aluum sistit cocta in cinere: 50 detractisque folliculis trita cum piperis nouem granis, & ex aqua pota. Vulneribus sanandis

mandis tanta præstantia est, vt carnes quoque, dum coquantur, conglutinet addita: vnde & Græci nomen imposuere. Ossibus quoque fractis medetur.

De alga, & actæa, & de ampelo agria, & absinthio.

C A P. V I I.

Alga rubra & scorpionum ictibus. Actæa graui foliorum odore, caulibus asperis geniculatis, semine nigro, vt ederæ, baccis mollibus, nascitur in opacis & asperis, aquo sisque. Datur acetabulo pleno interioribus fœminarum morbis. Ampelos agria vocatur herba, foliis duris cineracei coloris, qualè in satis diximus, viticulis longis, callosis, rubentibus, qualiter flos, quem Iouis flammam appellauimus in violis, fert semen Punici mali
 10 simile acinis. Radix eius decocta in aquæ cyathis ternis, additis vini Coi cyathis duobus, aluum soluit leniter: ideoq; hydropicis datur. Vuluæ vitia & cutis in facie mulierû emendat. Ischiadicos quoq; vti hac herba prodest, tusa cum foliis, & illita cû succo suo. Absinthij genera sunt plura: Santonicum appellatur à Galliæ ciuitate: Ponticum à Ponto, vbi pecora pinguescunt illo, & ob id sine felle reperiuntur: neque aliud præstantius, multoq;
 20 Italico amarius, sed medulla Pontici dulcis. De vsu eius conuenit dicere herbæ facillime, atque inter paucas vtilissimæ, prætereà sacris populi Romani celebratæ peculiariter. Siquidem Latinarum feriis quadrigæ certant in Capitolio, victorq; absinthium bibit: credo, sanitatem præmio dari honorificè arbitratis maioribus. Stomachum corroborat, & ob hoc sapor eius in vina transfertur, vt diximus. Bibitur & decoctû aqua, ac postea nocte & die refrigeratum sub dio, decoctis sex drachmis foliorum cû ramis suis in cælestis
 30 aquæ sextaris tribus: oportet & salem addi. Vetustissimè in vsu est. Bibitur & madefacti dilutum: ita enim appellatur hoc genus. Diluti ratio, vt (quisquis fuerit modus aquæ) tegatur per triduû. Tritû rarò in vsu est, sicut & succus expressi. Exprimitur autè, cû primùm semen turgescit, madefactum aqua triduo recès, aut siccum septem diebus. Deinde coctum in æneo vase ad tertias x. heminis in aquæ sextariis xl v. iterumque percolatû herba lentè coquitur ad crassitudinem mellis, qualiter ex minore centaureo quæritur Yuccus. Sed hic absinthij, inutilis stomacho capitique est, cû sit ille decocti saluberrimus. Nâque alstringit stomachum, bilémque detrahit, vrinam ciet, aluum emollit, & in dolore fanat: ventris animalia pellit, malaciam stomachi & inflationes discutit cû sili & nardo Gallico, aceto exiguo addito. Fastidia abstergit, cõcoctiones adiuuat. Cruditates detrahit cum ruta, & pipere & sale. Antiqui purgationis causa dabãt, cum marinæ aquæ veteris sextario, seminis sex drachmis, cum tribus salis, & mellis cyatho. Efficacius purgat duplicato sale. Diligenter autem teri debet, propter difficultatem. Quidam & in polenta dedøre supra dictum pondus, addito pulegio: alij cõtra paralyfin: alij pueris folia in fico, sic vt amaritudinem fallerent. Thoracem purgat cum iride sumptum. In regio morbo
 40 crudum bibitur cum opio, aut adiãto. Aduersus inflationes calidum paulatim sorbetur ex aqua: iocineris causa cum Gallico nardo: lienis, cum aceto, aut pulte, aut fico sumitur. Aduersatur fungis ex aceto: item visco: cicute ex vino, & muris aranei moribus, draconi marino, scorpionibus. Oculorum claritati multum confert. Epiphoris cum passo imponitur: suggillatis cum melle. Aures decoctum eius vaporis suffitu sanat: aut si manat sanies, cum melle tritum. Vrinam ac menses cient tres quatuorve ramuli, cum Gallici nardi radice vna, cyathis aquæ vj. Menses priuatim cum melle sumptum, & in vellere appositum. Anginis subuenit cum melle & nitro. Epinyctidas ex aqua sanat: vulnera recetia, priùs quàm aqua tangantur, impositum: prætereà capitis hulcera. Peculiariter ilibus imponitur, cum Cypria cera, aut cum fico. Sanat & pruritus. Non est dádum in febris. Nauseas maris arcet in nauigationibus potum: inguinum tumorem in ventrali habitum. Somnos allicit olfactum, aut inscio sub capite positum. Vestibus insertum tineas arcet. Culices ex oleo perunctis abigit, & fumo, si vratur. Atramentû librarium ex diluto eius temperatum, literas à musculis tuetur: capillum denigrat absinthij cinis, vnguento rosa-
 50 cèoque permistus. Est & absinthium marinum, quod quidam Seriphium vocant, probatissimum in Taposiri Ægypti. Huius ramum Isiaci præferre solenne habent: angu-

stius priore, minusque amarum, stomacho inimicum, aluum mollit, pellitque; animalia interaneorum. Bibitur cum oleo & sale, aut in farina trimestris forbitione dilutum. Coquitur, quantum manus capiat, in aquæ sextario ad dimidias.

De ballote, & botrye fruticosa, & brabyla, & bryo & bupleuro, & catanance, & calla, & circea, & cirso, & cratæogono, & thelygono, & crocodilio, & cynosorchi, & chrysolachano, & cucubalo, & conferua.

CAP. VIII.

BAlloten alio nomine melampresion Græci vocant, herbam fruticosam, angulosis caulis nigris, hirsutis foliis vestientibus, maioribus quam^a porri, & nigrioribus, graueolentibus. Vis eius efficax aduersus canis morsus, ex sale foliis tritis imposita: item ad cō-
10
dylomata, coctis cinere, in folio oleris. Purgat & sordida hulcera cum melle. Botrys fruticosa herba est, luteis ramulis. Semen circa totam nascitur: folia cichorio similia. Inuenitur in torrentium ripis. Medetur orthopnoicis. Hoc Cappadoces ambrosiam vocant, alij
artemisiā. Brabyla spissandi vim habet cotonei mali modo: nec amplius de ea tradunt
authores. Bryō, marina herba sine dubitatione est, lactucæ foliis similis, rugosa veluti cō-
tracta, sine caule, ab ima radice exeuntibus foliis. Nascitur in scopulis maximè, testisque
terra comprehensis. Præcipua siccandi ei spissandique vis, & collectiones omnes inflam-
mationesque cohibedi, præcipuè podagræ, & quicquid refrigerare opus sit. Bupleuri se-
men ad ictus serpentium dari reperio, foverique plagas decocta ea herba, adiectis foliis
mori aut origani. Catanācen thessalam herbam, qualis sit, à nobis describi superuacuum
20
est, cum sit vsus eius ad amatoria tantum. Illud non ab re est dixisse ad detegendas Magi-
cas vanitates, electam ad hunc vsus coniectura, quoniam arefcens contraheret se ad spe-
ciem vnguium milui exanimati. Eadem ex causa & cemos silebitur à nobis. Calla duorum
generum est. Vna similis aro. Nascitur in arationibus. Colligitur antequam inarescat, vsus-
que eosdem habet, quos arum. Bibitur quoque radix huius ad exinaniendas aluos, men-
sesque mulierum: item caules cum foliis in leguminibus decocti, sanant tenesmon. Alterum
genus eius quidam anchusam vocant, alij rhinochisiam. Folia lactucæ longiora, plumo-
sa, radice rubra, quæ ignes sacros cum flore polentæ sanat imposita: iocineris autè vitia,
in vino albo pota. Circeæ strychno satiuo similis est, flore nigro, pusillo, paruo semine, vt
milij, nascente in quibusdam corniculis, radice semipedali, triplici fermè aut quadrupli-
30
ci, alba, odorata, gustus calidi. Nascitur in apricis saxis. Diluitur in vino, bibiturque ad do-
lorem vuluæ & vitia. Macerari oportet in sextariis tribus quadrantem radicis tusæ, no-
ctem & diem. Trahit eadem potio & secundas: semine lac minuitur, in viuo aut mulsæ
aqua pota. Cirsiion cauliculus est tener duum cubitorum, triangulo similis, foliis spino-
sis circumdatus. Spinæ molles sunt. Folia bouis linguæ similia, minora, subcandida, & in
cacumine capitula purpurea, quæ soluuntur in lanugines. Hanc herbam radicemve eius
adalligatam, dolores varicum sanare tradunt. Cratæogonon spicæ tritici simile est, mul-
tis calamis ex vna radice emicantibus, multorumque geniculorum. Nascitur in opacis, se-
mine milij, vehementer aspero gustu: quod si bibant ex vino ante cœnam, tribus obolis
in cyathis aquæ totidem, mulier ac vir, ante conceptum diebus x l. virilis sexus partum fu-
40
turum aiunt. Est & alia cratæogonos, quæ thelygonos vocatur. Differentia intelligitur le-
nitate gustus. Sunt qui florè cratæogoni bibentes mulieres, intra xl. diem concipere tra-
dant. Eadem sanant hulcera vetera nigra cum melle: explent sinus hulcerum, & atropa
carnosiora faciunt: purulenta expurgant: panos discutunt: podagras, collectionesque o-
mnes leniunt, peculiariter mammarum. Theophrastus arboris genus intelligi voluit cra-
tæogonon siue cratæogona, quæ Itali aquifoliam vocant. Crocodilion chamæleotis her-
bæ nigra figuram habet radice longa, æqualiter crassa, odoris asperi. Nascitur in sabuletis.
Pota sanguinem per nares pellit copiosum crassumque; atque ita lienem consumere dicitur.
Cynosorchin aliqui orchin vocant, foliis oleæ, mollibus, ternis, per semipedem longitu-
dinis in terra stratis, radice bulbosa, oblonga duplici ordine, superiore quæ durior est, & 50
inferiore quæ mollior. Eduntur vt bulbi cocti, in vineis ferè inuenti. Ex his radicibus si
maiozem

^a hic aut Mar-
rubij legendū
est, nō Porri:
aut fatendum
est, Plinium
volum Græca
vum vicinitate
deceptum,
αριον, hoc
est porrum,
αριον τὸ πρῶ-
τον, hoc est:
pro maru-
bio accepisse.

maiores edant viri, mares generari dicunt: si minorem fœminæ, alterum sexû. In Thesalia molliorem in lacte caprino viri bibunt ad stimulos coitus, duriores verò ad inhibendos. Aduersatur alter alteri. Chrysolachanum in pineto, lactucæ simile nascitur. Sanat neruos incisos, si confestim imponatur. Et aliud genus chrysolachani traditur, fere aureo, foliis oleris. Coctum estur, vt olus molle. Herba hac adalligata morbû regium habentibus, ita vt spectari ab his possit, sanari id malum traditur. De chrysolachano nec satis dici scio, nec plura reperio. Nanque & hoc vitio laborare proximi vtique herbarij nostri, quòd ipsis notas, velut vulgares, strictim & nominibus tantùm indicauerunt: tanquã coagulo terræ aluum fisti, stranguriam dissolui, si bibatur ex vino aut aqua. Cucubali folia trita cum aceto, serpentium ictibus & scorpionum mederi. Quidam hanc alio nomine strumum appellant, alij Græcè strychnon: Acinos habet nigros. Ex his cyathus succi cum mulsi duobus, medetur lumbis: item capitis doloribus cû rosaceo infusus. Ipsa strumis illita. Peculiaris est Alpibus maximè fluminibus cõferua, appellata à conferruminando, spongia aquarum dulcium verius, quàm muscus aut herba, villosæ dẽsitis atq; fistulosa. Curatum ea scio, omnibus ferè ossibus cõfractis, prolapsum ex arbore alta putatorẽ circumdata vniuerso corpori, aquam suam inspergētibus, quoties inaresceret, raroq; nec nisi deficientẽ herbã mutationis causa resoluentibus, conualuisse vix credibili celeritate.

De cocco Gnidio, & dipsaco, & dryopteri, & dryophono, & elatine, & empetro siue calcifraga,

& epipacti siue elleborine, & epimedio, & enneaphyllo, & filice, & de femore

bubulo, & galeopside siue galeobdolo, & glauce

siue engalacto.

C A P.

I X.

Cocco Gnidio color cocci, magnitudo grano piperis maior, vis ardens. Itaque in pane deuoratur, ne adurat, cùm gulam transit. Huic vis præsentanea contra cicutam Sifit aluum. Dipsacos folia habet lactucæ, bullasq; spinosas in dorso medio, caulem duùm cubitorum, iisdem spinis horridum, genicula eius binis foliis amplectentibus, concauo alarum sinu, in quo subsistit ros saluus. In cacumine capitula sunt echinata spinis. Nascitur in aquosis. Sanat rimas sedis. Item fistulas decocta in vino radice, vsque dum sit crassitudo ceræ, vt possit in fistula collyrium mitti. Item verrucas omnium generum. Quidam & alarum, quas supra diximus, succum illinunt his. Dryopteris filici similis, in arboribus nascitur, tenui foliorum subdulcium incisura, radice hirsuta. Vis ei caustica est. Ideo psilothrum est radix tusa. Illinitur enim, vsque dum sudores euocet: iterumque & tertio, ita ne sudor abluatur. Dryophonon similis herba est, cauliculis tenuibus, cubitalibus, circumdati vtrinque foliis, pollicari amplitudine, qualia oxymyrsines, sed candidioribus mollioribusque, flore candido sambuci. Edunt cauliculos decoctos. Semine verò eius pro pipere vtuntur. Elatine folia habet helixinæ, pusilla, pilosa, rotunda, semipedalibus ramulis quinque senisve, à radice statim foliosis. Nascitur in segetibus, acerbæ gustu, & ideo oculorum fluxionibus efficax, foliis cum polenta tritis & impositis, subdito linteolo. Eadẽ cum lini femine cocta forbitionis vsu dysenteria liberat. Empetrò, quam nostri calcifragã vocant, nascitur in montibus maritimis, ferè in saxo: quò propius mari fuerit, minus falsa est, potaque bilem trahit ac pituitas: quò longius magisque terrena, amarior sentitur. Trahit aquam. Sumitur autem in iure aliquo, aut in hydromelite. Vetustate vires perdit. Recens vrinas ciet decoctum in aqua vel tritum, calculosque frangit. Qui fidem promisso huic quærunt, affirmant lapillos, qui subferuefiat vnã, rumpi. Epipactis, ab aliis elleborine vocatur, parua herba, exiguis foliis, iocineris vitis utilissima, & contra venena pota. Epimenidion caulis est non magnus, ederæ foliis denis atque duodenis, nunquam florens, radice tenui, nigra, graui odore. Nascitur in humidis, & huic spissandi refrigerandique natura, fœminis cauenda. Folia in vino trita virginum mammas cohibent. Enneaphyllon, longa folia nouena habet, causticæ naturæ.

50 Imponitur lana circumdatum, ne vrat latus: continuo enim pustulas excitat, lumborum doloribus & coxendicum utilissimum. Filicis duo genera nec florem habent, nec semẽ.

a Repono Epimedium, nisi antea legebat, ad stipulam, Diascoride, apud quem hęc omnia ferè ad verbum leguntur.

Pterin Græci vocant, alij blechnon, cuius ex vna radice complures exeunt filices, bina etiam cubita excedentes longitudine, non graues odore. Hanc marem existimant. Alterum genus thelypterin Græci vocant, alij nymphæam pterin. Est autem singularis atque non fruticosa, breuior, molliorque & densior, foliis ad radicem canaliculata. Vtriusque radice sues pinguescunt. Folia vtriusque lateribus pinnata, vnde nomen Græci imposuerunt. Radices vtriusque longæ in obliquum, nigrae, præcipuè cum inaruere. Siccari autem eas Sole oportet. Nascuntur vbique, sed maximè frigido solo. Effodi debent Vergiliis occidētibus. Vfus radice in trimatu tantum, neque antea, neque postea. Pellunt interaneorū animalia, ex his tæniæ cum melle: cætera ex vino dulci triduo potæ. Vtraque stomacho inutilissima. Aluum soluit: primò bilem trahens, mox aquam: melius tæniæ cum scammonij pari pondere. Radix eius duūm obolorum pondere ex aqua, post vnus diei abstinentiam bibitur, melle prægustato contra rheumatismos. Neutra dada mulieribus, quoniam grauidis abortum, cæteris sterilitatem facit. Farina earum hulceribus tetrin inspergitur: iumentorum quoque in ceruicibus. Folia cimicem necant: serpētem non recipiūt. Ideo substerni vtile est in locis suspectis: vltæ etiam fugant nidore. Fecere Medici huius quoque herbæ discrimen. Optima Macedonica est, secūda Cassiopica. Femur bubulum appellatur herba, neruis & ipsa vtilis, recens in aceto ac fale trita. Galeopsis, aut vt alij, galeobdolon vel galion, caulem & folia habet vrticæ læuiora, & que grauem odorem trita reddant: flore purpureo. Nascitur circa sepes ac semitas vbique. Folia caulēque durities & carcinomata sanant ex aceto trita & imposita: item strumas. Panos & parotidas discutunt. Ex vsu est & decocto succo fouere. Putrescentia quoque & gāgrænas sanat cum fale. Glaux antiquitus eugalacton vocabatur, cytiso, & lenticulæ foliis similis: auersa candidiora. Rami in terram serpunt quini fenive, admodum tenues ab radice. Flosculi purpurei exeunt. Inuenitur iuxta mare. Coquitur in forbitione similaginis, ad excitandam vbertatem lactis. Eam qui hauserint, balineis vti conuenit.

De glaucio, & glycyfide, & gnaphalio, siue chamæzelo, & galedrago, & holco, & hyosiri, & holoste, & hippophæsto.

CAP. X.

Glucion in Syria & Parthia nascitur, humilis herba, densis foliis, ferè papaueris, minoribus tamē sordidioribusque, odoris tetri, gustus amari cum astrictione. Granum habet crocei coloris. Hoc in olla fictili luto circumlitum, in clibanis calefaciunt: deinde exempto succum exprimunt eiusdem nominis. Vfus est & succi, & foliorum, si terantur, aduersus epiphoras, quæ vniuersæ vno impetu cadunt. Hinc temperatur collyrium, quod Medici diaglucion vocant. Lactis quoque vbertas intermissa restituitur. Sumitur eius rei causa ex aqua. Glycyfide, quam aliqui pæoniam, aut pentorobon vocant, caulem habet duūm cubitorum, comitantibus duobus aut tribus, subrutilum, cute lauri: folia qualia isatis, pinguiora, rotundioraque, & minora: semen in siliquis, aliud grano rubente, aliud nigro. Duo autem genera sunt. Fœmina existimatur, cuius radicibus seu balani longiores circiter octo aut sex adhærent. Mas plures habet, quoniam non vna radice nixus est, palmi altitudine, candidaque. Ea gustu astringit. Fœminæ folia myrrham redolent, & densiora sunt. Nascuntur in syluis. Tradunt noctu effodiendas, quoniam pico Martio impetum in oculos faciente, interdium periculosum sit. Radix verò cum effoditur, periculum esse ne sedes procidat. Magna id vanitate ad ostentationem rei fictum arbitror. Vfus in his diuersus. Rubra enim grana rubentis menses sistunt, xv. ferè pota in vino nigro. Nigra grana vuluis medentur, ex passo aut vino totidem pota. Radix omnes ventris dolores sedat in vino, aluumque purgat: sanat opisthotonum, morbum regium, renes, vesicam: matricem autē & stomachum decocta in vino: aluumque sistit: estur etiā contra malum mentis: sed in medendo quatuor drachmæ satis sunt. Grana nigra auxiliatur & suppressionibus nocturnis, in vino pota quo dictū est numero. Stomachi verò erosionibus, & esse ea & illinire prodest. Suppurationes quoque discutuntur: recentes nigro semine, veteres rubro. Vtrunque auxiliatur à serpente percussis: & pueris contra calculos, incipiente straguria. Gnaphalion alij chamæzelon vocāt, cuius foliis albis molli-

libusque pro tomento vtutur: sanè & similia sunt. Datur in vino austero ad dysenteria: ventris solutiones, mensisque mulieru sinit. Infunditur autem tenesmo. Illinitur & putrescentibus hulcerum. Gale dragon vocat Xenocrates leucacantho similem, palustrem & spinosam, caule ferulaceo, alto, cui summo capite inhæret simile ouo. In hoc crescente ætate vermiculos nasci tradunt, quos pyxide conditos adalligari cum pane brachio ad eam partem, qua dens doleat, mirèque illico dolorem tolli. Valere nō diutius anno, & ita si terram non attigerit. Holcus in saxis nascitur siccis. Aristas habet in cacumine tenues, culmo, quale ordeum restibile. Hæc circa caput alligata, vel circa lacertum, educit è corpore aristas. Quidam ob id aristidam vocant. Hyosiris intubo similis, sed minor, & tactu asperior: vulneribus contusa præclare medetur. Holosteon sine duritia est herba, ex aduerso appellata à Græcis, sicut fel dulce, tenuis vsque in capillamenti speciem, longitudine quatuor digitorum, ceu gramen, foliis angustis, astringens gustu. Nascitur in collibus terrenis. Vfus eius ad conuulsa rupta, in vino pota. Vulnera quoque conglutinat. Nam & carnes coguntur, addita. Hippophæstō nascitur in spinis, ex quibus fiunt æneæ fulloniæ, sine cauliculo, sine flore, capitulis tantum inanibus, & foliis paruis, multis, herbacei coloris, radículas habens albas, molles. Succus earum exprimitur ætate, ad soluendam aluum, tribus obolis, maximè in comitialibus morbis, & tremulis hydropicis. Contra vertigines, orthopnceas, paralyseis incipientes.

De hypoglossa, & hypoco, Idæa, isopyro, lathyri, leontopetalo, lycopside, lithospermo, lapide vulgari, de limeo, leuce, & leucographi.

CAP. XI.

Hypoglossa folia habet figura syluestris myrti, concaua, spinosa, & in his ceu linguas folio paruo exeunte de foliis. Capitis dolorem corona ex his imposita minuit. Hypocoon in segetibus nascitur, foliis rutæ. Natura eius eadem quæ papaueris succo. Idææ herbæ folia sunt, quæ oxymyrines: adhærent his velut pampini, in quibus flos. Aluum, mensisque, & omnem abundantiam sanguinis sistit. Spissandi cohibendique naturam habet. Isopyron aliqui phaselion vocant, quoniam folium, quod est aniso simile, in pampinos torquetur. Capitula sunt in summo caule tenuia, plena feminis melanthij. Contra tuffim & cætera pectoris vitia, ex melle aut aqua mulsa, item iocineri vtilissima. Lathyris folia habet multa, lactuce similia, tenuiora, germina multa, in quibus semen tuniculis continetur, vt capparisi, quæ cum inaruerit, eximuntur grana piperis magnitudine, candida, dulcia, facilia purgatu. Hæc vicena in aqua pura aut mulsa pota, hydropicos sanant. Trahunt & bilem. Qui vehementius purgari volunt, cum folliculis ipsis sumunt ea: nam stomachum lædunt. Itaque inuentum est, vt cum pisce aut iure gallinacei fumeretur. Leontopetalon alij rhapeion vocant, folio brassicæ, caule semipedali: alæ multæ, semen in cacumine in filiquis ciceris modo: radix rapo similis, grandis, nigra. Nascitur in aruis. Radix aduersatur omnium serpentium generibus ex vino pota: nec alia res celerius proficit. Datur & ischiadicis. Lycopsis longioribus, quàm lactuca, est foliis, crassioribusque. Caule longo, hirsuto, adnatis multis cubitalibus, flore paruo, purpureo. Nascitur in campestribus. Illinitur cum farina hordeacea igni sacro. Sudorem in febribus mouet, succo aquæ calidæ admisto. Inter omnes herbas lithospermo nihil est mirabilius. Aliqui ægonychon vocant, alij Diospyron, alij Heracleos. Herba quincuncialis ferè, foliis duplo maioribus, quàm rutæ, ramulis furculosis, crassitudine iunci: gerit iuxta folia singulas veluti barbudas, & earum in cacuminibus lapillos candore & rotunditate margaritarum, magnitudine ciceris, duritia verò lapidea. Ipsi, quæ pediculis adhæreant, cauernulas habent, & intus semen. Nascitur & in Italia, sed laudatissimum in Creta. Nec quicquam inter herbas maiore quidem miraculo aspexi. Tantus est decor, velut aurificum arte alternis inter folia candicantibus margaritis: tam exquisita difficultas lapidis ex herba nascentis. Iacere atque humi serpere authores tradunt. Ego vulsam, non hæretem vidi. Iis lapillis drachmæ pondere potis in vino albo calculos frangi, pellique constat, & stranguriam discuti. Neque in alia herbarum fides est visus statim, ad quam medicinam nata sit.

a Alias, phae
solum vt a
pud Dioscorid.
& Gal. lib. 6.
Simp. med.

Est autem eius species, vt etiam sine autore visu statim nosci possit. Lapis vulgaris iuxta flumina fert muscum ficcum, canum. Hic fricatur altero lapide, addita hominis saliuâ: illo lapide tangitur impetigo. Qui tangit, dicit, *ὄβυζιτι κανθαρίδις, λύκος ἀγρίος ὑμμε διώκει*. Limeum herba appellatur à Gallis, qua sagittas in venatu tingunt medicamento, quod venenum ceruarium vocant. Ex hac in tres modios saliuati additur, quantum in vna sagitta addi solet: ita offa demittitur boum faucibus in morbis. Alligari postea ad præsepia oportet, donec purgetur (insanire enim solent) si fador insequitur, aqua frigida perfundi. Leuce Mercuriali similis, nomē ex causa accepit, per medium folium candida linea trāscurrente: quare mesoleucon quidam vocant. Succus eius fistulas sanat: ipsa contrita, carcinomata. Fortassis eadem sit, quæ leucas appellatur, contra omnia marina venena efficacior. Speciem eius autores non tradunt, nec aliud, quam syluetrem latioribus foliis esse efficaciorē, hanc semine acriorem. Leucographis qualis esset, scriptum nō reperi: quod eò magis miror, quoniam utilis proditur sanguinem excreantibus, tribus obolis cū croco: item cœliacis, trita ex aqua & apposita: profluuio fœminarū, oculorum quoque medicamentis, & explendis hulceribus, quæ fiunt in teneris partibus corporis.

De medio, & myosota, & myagro, & natrice, & othone, & onosma, & onopordo, & osyri, & oxye, & batrachio, & polygono, & leucanthemo, & phyteuma, & phyllo, & phellandrio, & phalari, & polyrrhizo, & proserpinaca, & de rhacoma, de reseda, & stœchade. CAP. XII.

MEdion folia habet iridis fatiux, caulem tripedalem, & in eo florem grādem, purpureum, rotundum, semine minuto, radicem semipedalem. In saxis opacis nascitur. Radix drachmis duabus cum melle menses fœminarum sistit ecligmate per aliquot dies sumpto. Semen quoque in vino, tritum, contra abundantiam fœminarū datur. Myosota siue myosotis, læuis herba, caulibus pluribus ab vna radice, aliquatenus rubentibus, cōcauis, ab imo foliis angustis, oblongis, dorso acuto, nigris, per interualla assidue geminatis, tenuibus cauliculis ex alis prodeuntibus, flore cæruleo. Radix digitali crassitudine, multis capillamentis fibrata. Vis ei septica & exhulceratrix, ideoque ægilopas sanat. Tradunt Ægyptij, mensis quem Thiatin vocant die xxvj. ferè in Augustum mensē incurrente, si quis huius herbæ succo inungatur manē priusquam loquatur, nō lippiturum eo anno. Myagros herba ferulacea est foliis similis rubiæ, tripedanea. Semen oleosum, quod & fit ex eo. Medetur oris hulceribus perunctis hoc succo. Herba, quæ vocatur nigina, tribus foliis longis intubaceis, illita cicatrices ad colorem reducit. Natrice vocatur herba, cuius radix euulsa virus hirci redolet. Hac in Piæno à fœminis abigunt, quos mira persuasione Fatuos vocant: ego species lymphantium hoc modo animorū esse crediderim, qui tali medicamento iuuentur. Odontitis inter fœni genera est, cauliculis densis ab eadem radice, geniculatis, triangulis, nigris. In geniculis folia parua habet, longiora tamen quàm polygonon. Semē in alis hordeo simile, florem purpureum, pusillum. Nascitur in pratis. Decoctum cauliculorum eius in vino austero, quantum manus capiat, detium dolori medetur, ita vt contineatur ore. Othonne in Syria nascitur, similis erucæ, perforatis crebrò foliis, flore croci: quare quidam anemonem vocauerunt. Succus eius oculorum medicamentis conuenit. Mordet enim leuiter & excalfacit, astringitq; siccādo. Purgat cicatrices & nubeculas, & quicquid obstat. Quidam tradūt lauari, atq; ita siccatam digeri in pastillos. Onosma longa folia habet ferè ad tres digitos in terra iacentia, tria, ad similitudinem anchusæ incisa, sine caule, sine flore, sine semine. Prægnans si edat eam, aut supergradiatur, abortum facere dicitur. Onopordon si comederint asini, crepitus reddere dicuntur. Trahit vrinas & mēses, aluum sistit, suppurationes & collectiones discutit. Osyris ramulos fert nigros, tenues, lentos, & in iis folia nigra ceu lini: semēque in ramulis nigrum initio, dein colore mutato rubescens. Smegmata mulieribus faciūt ex his. Radicum decoctum potum, sanat arquatos. Eadem, priusquam matureseat semen concisæ, & Sole siccatæ, aluum sistunt. Post maturitatem verò collectæ, & in forbitione decoctæ, rheumatismis ventris medentur, & per se tritæ ex aqua cælesti bibuntur. Oxys folia

folia terna habet. Datur ad stomachum dissolutum. Edunt & qui enterocelen habent. Polyanthemum, quam quidam batrachion appellat, caustica vi exulcerat cicatrices, & ad colorem reducit. Eademque vitilignes concorporat. Polygonon Græci vocant, quam nos sanguinariam: non attollitur à terra, foliis rutæ, femine graminis. Succus eius infusus naribus supprimit sanguinem: & potus cum vino, cuiuslibet partis profluuium, excretionisque cruentas inhibet. Qui plura genera polygoni faciunt, hanc marem intelligi volunt, appellarique à multitudine feminis, aut densitate fruticis calligonō. Alij polygonaton à frequentia geniculorum: alij theuthalida, alij carcinetron, alij clema, multi myrto-petalon. Necnon inueniuntur, qui hanc fœminam esse dicunt: marem autem maiorem, minúsque nigram, & geniculis deflorem, femine sub omnibus foliis turgescetem. Quocun-
 10 que hæc modo se habeant, vis earum est spissare ac refrigerare. Semina aluum solunt, largius sumpta vrinam cient, rheumatismos cohibent: qui si non fuere, non profunt. Stomachi feruori folia imponuntur: vesicæ dolori illinuntur, & ignibus sacris. Succus & auribus purulentis instillatur & oculorum dolori per se. Dabatur & in febribus ante accessiones duobus cyathis in tertianis, quartanisve præcipue: item cholericis, dysentericis, & in solutione stomachi. Tertium genus oreon vocatur, in montibus nascens, harundini teneræ simile, vno caule, densis geniculis, & in se fractis, foliis autem piceæ, radice superuacua, inefficacius quam superiora. Peculiare ischiadicis. Quartum genus syluestre appellatur, penè arboris modo frutex, radice lignosa, stirpe cedri rubicundo: ramis sparti,
 20 binum palmorum, nigris geniculorum ternis quaternisve articulis. Huic quoque spissandi natura, sapor mali cotonei. Decoquitur in aqua ad tertias, aut aridi farina inspergitur & oris huculceribus, & attritis partibus. Propter gingiuarum verò vitia ipsa commanducatur. Nomas sistit, omniaque quæ serpunt, aut difficilem cicatricem habent. Priuatim verò sanat à niue facta hucera. Herbarij & ad anginas vtuntur illa: & in capitis dolore coronam ex ea imponunt: & contra epiphoras collo circundant. In tertianis quidam sinistra manu euulsam adalligant: adeò contra profluvia sanguinis, nec vllam magis aridam quam polygonum, seruant. Pancration aliqui scillam pusillam appellare malunt, foliis albi lilij longioribus crassioribusque, radice bulbi magni, colore rufo. Aluum soluit, succo, cum farina erui sumpto: hucera purgat. Hydropicis spleneticisque cum melle datur. Alij
 30 decoquunt eam, donec aqua dulcis fiat: eaque effusa, radicem terentes digerunt in pastillos Sole siccatos: & postea vtuntur ad capitis hucera, & cætera quæ repurganda sunt. Item ad tussim, quantum tribus digitis apprehenderint, in vino dantes, & ad lateris dolores, aut peripneumonicis ecligmate. Propter ischiada in vino bibendum, & propter tormina mensisque ciendos. Peplos, quam aliqui fycen, alij meconion aphrodes vocant, ex vna radice tenui fruticat, foliis rutæ paulò latioribus, femine sub foliis rotundo, minore quam candidi papaueris. Inter vites ferè colligitur messibus: siccaturque cum fructu suo subiectis aquis, in quas excidat. Hoc potio aluus soluitur, bilis ac pituita detrahitur. Media potio est acetabuli mensura, in aquæ mulsæ heminis tribus. Et cibus inspergitur obsoniisque ad molliendam aluum. Periclymenos fruticat & ipsa, ex interuallo duo folia habens, subcandida, mollia. In cacumine autem semen inter folia durum, & quod difficile
 40 euellatur. Nascitur in aruis ac sepibus, conuoluens se adminiculis quibuscunque. Semen eius in vmbra siccatum tunditur, & in pastillos digeritur. Hi resoluti dantur in vini albi cyathis tribus, tricenis diebus, ad lienem: eumque vrina cruenta, aut per aluum absumit: quod intelligitur à decimo statim die. Vrinam cient & folia decocta: quæ & orthopnoicis profunt. Partum quoque adiuuant, secundasque pellunt pota simili modo. Pelecinum in segetibus diximus nasci, fruticosam cauliculis, foliis ciceris. Semen in filiquis fert, corniculorum modo aduncis, ternis quaternisve, quale gith nouimus, amarum, stomacho utile. Additur in antidotis. Polygala palmi altitudinem petit, in caule summo foliis lenticulæ, gustu astricto, quæ pota lactis abundantiam facit. Poterion, aut (vt alij vocant) phry-
 50 nion, vel neurada, largè fruticat, spinis retorrida, lanugine spissa, foliis paruis, rotundis, ramulis longis, mollibus, lentis, tenuibus, flore lógo, herbacei coloris: feminis nulli vsus,

^a Melius in
 vetust. codic.
 Poterion (alij
 vocat phry-
 nion vel neu-
 rada) largè
 fruticat.

sed gustu acuto & odorato. Inuenitur in aquosis collibus. Radices habet duas aut tres, binum cubitorum in altitudine, neruofas, candidas, firmas. Circumfoditur autumnis, & præciso frutice dat succum gummi similem. Radix mira vulneribus sanandis traditur, præcipueque neruis vel præciliis illita. Decoctum quoque eius cum melle potum dissolutiones neruorum, & infirmitates, & incisuras iuuat. Phalangites, à quibusdam phalangiō vocatur, ab aliis leucanthemon, vel (vt in quibusdam exemplaribus inuenio) leucacatha. Ramuli sunt ei nunquam pauciores duobus, in diuersa tendentes: flos candidus, lilio rubro similis, femine nigro, lato, ad lenticulæ dimidiæ figuram, multo tenuiore, radice herbacei coloris. Huius folio vel flore vel femine auxiliantur contra scorpionum, phalangiorumque, & serpentium ictus: item contra tormina. Phyteuma qualis sit, describere superuacuum habeo, cum sit usus eius tantum ad amatoria. Phyllon à Græcis vocatur herba in saxosis montibus, femina magis herbacei coloris, caule tenui, radice parua femine rotundo, papaueri simili. Hæc sui sexus facit partus: mares autem femine tantum differens, quod est incipientis oliuæ. Vtrunque bibitur in vino. Phellandron nascitur in palustribus, folio apij. Bibitur semen eius propter calculos & vesicæ incommoda. Phalaris thyrsus habet longum, tenuem, ceu calamum, in summo florem inclinatum: semen simile sesamæ. Et hoc calculos frangit, potum ex vino vel aceto vel cum melle & lacte. Idem & vitia vesicæ sanat. Polyrhizon folia habet myrti, radices multas. Hæc tuscæ dantur in vino contra serpentes: profunt & quadrupedibus. Proserpinaca herba vulgaris est, eximij aduersus scorpiones remedij. Eadem contrita, addita muria & oleo, anginam eximie curari tradunt. Prætereà in quatalibet lassitudine recreari defessos, etiã cum obmutuerint, si subiiciatur linguæ. Si deuoretur, vomitionem sequi salutarem. Rhacoma affertur ex his, quæ supra Pótum sunt, regionibus. Radix costo nigro similis, minor & rufior paulò, sine odore, calfaciens gustu & astringens. Eadem trita vini colorem reddit, ad crocum inclinante. Illita collectiones inflammationesque sedat: vulnera sanat: epiphoras oculorum sedat ex passo illita: insignita cum melle, & alia liuentia ex aceto. Farina eius inspergitur contra cacœthe, & sanguinem reiicientibus drachmæ pondere in aqua. Dysentericis etiam & cœliacis, si febris carent, in vino: sin aliter, ex aqua. Facilius teritur, nocte antecedente madefacta: Datur & decoctum eius bibendum duplici mensura ad rupta cõuulsa, contusis, ex sublimi deuolutis. Si pectoris sint dolores, additur piperis aliquid & myrrhæ: si dissolutio stomachi, ex frigida aqua sumitur: siue intus siue extra, purulentis excreationibus: item hepaticis, splenicis, ischiadicis: ad renum vitia, suspiria, orthopnoeas. Arteriæ scabritias sanat ex passo, tribus obolis potis trita, aut decoctum eius. Lichenas quoque ex aceto imposita purgat. Bibitur contra inflationes & perfrictiones, febres frigidas, singultus, tormina, asperitates, capitis grauitates, melancholicas vertigines, lassitudinum dolores & conuulsiones. Circa Ariminum nota est herba, quam resedam vocant. Discutit collectiones, inflammationesque omnes. Qui curant ea, addunt hæc verba, Reseda morbos reseda, scisne scisne quis hic pullos egerit? radices nec caput, nec pedes habeant. Hæc ter dicunt, totiesque despuunt. Stœchas in insulis tantum eiusdem nominis gignitur, odorata herba, coma hyssopi, amara gustu. Menses ciet potu: pectoris dolores leuat. Antidotis quoque miscetur.

a thlaspi & trachinia,

De solano, & smyrnio, & telephio, & trichomane, & thalietro, & thlaspi, & tragonia, & tragoni, & trago, & tragopogo, & spondyli. Et quod quidam morbi in quibusdam non sunt gentibus.

C A P.

X I I I.

Solanum Græci strychnon vocant, vt tradit Cornelius Celsus. Huic vis reprimendi refrigerandique. Smyrnion caulem habet apij, folia latiora, & maximè circa stolones multos, quorum à sinu exiliunt pinguia, ad terram infracta, odore medicato, & cum quadam acrimonia iucundo, colore in luteum languescente, capitibus caulium orbiculatis, vt anethi femine rotundo, nigro, quod arescit incipiente æstate. Radix quoque odorata, gustu acri mordet, succosa, mollis. Cortex eius foris niger, intus pallidus. Odor myrrhæ

myrrhæ habet qualitatem: vnde & nomē. Nascitur & in saxosis collibus, & in terrenis. Vfus eius exalfacere, extenuare. Vrinam & menses ciet folia & radix. Semen aluum fr-
 10 stit. Radix collectiones & suppuraciones non veteres, item duritias discutit illita. Prodest
 & contra phalangia ac serpentes, admisto cachry aut polio, aut melissophyllo, in vino
 pota, sed particulatim, quoniam vniuersa vomitionem mouet. Qua de causa aliquando
 cum ruta datur. Medetur tussi & orthopnœæ semen, vel radix: item thoracis, aut lienis,
 aut renum, aut vesicæ vitiis. Radix autem ruptis conuulsis. Partus quoque adiuuat, &
 secundas pellit. Datur & ischiadicis cum crethmo in vino. Sudores ciet & ructus: ideo
 inflationem stomachi discutit. Vulnera ad cicatricem perducit. Exprimitur & succus ra-
 20 dici, vtilis fœminis & thoracis præcordiorumque desiderijs: calfacit enim & concoquit,
 & purgat. Semen peculiariter hydropicis datur potu, quibus & succus illinitur, & mala-
 gmate è cortice arido. Et ad obsonia vtuntur cum mulso & oleo, & garo, maxime in e-
 lixis carnibus simul. Concoctiones facit, sapore simillima piperi. Eadem in dolore stoma-
 chi efficax. Telephion portulacæ similis est & caule & folijs. Rami à radice septeni octo-
 nive fruticant, folijs crassis, carnosiss. Nascitur in cultis, & maxime inter vites. Illinitur lé-
 tigini, & cum inaruit, teritur. Illinitur & vitiligini, ternis ferè mensibus, senis horis no-
 ctis aut diei: postea farina hordeacea illinitur. Medetur & vulneribus & fistulis. Tricho-
 manes adianto similis est, exilius modò, nigriusque, folijs lenticulæ densis, amaris, aduer-
 sis inter se. Decoctum eius strangurias sanat in vino albo potum, addito cumino rustico.
 30 Succus cohibet capillos defluentes, aut si effluxerint, reparat. Alopeciâsque densat tritū,
 & in oleo illitum. Sternutamenta quoque gustatu mouet. ^a Thaliectrum folia coriandri
 habet, pinguiora paulò, caulem papaueris. Nascitur vbique, præcipuè in campestribus. ^b
 Medentur hulceribus folia cum melle ^b. Thaspe duorum generum est, angustis folijs digi-
 tali longitudine, & latitudine in terram versis, in cacumine diuisis, cauliculo semipeda-
 40 li, nō sine ramis, peltarum specie, femine incluso lenticulæ effigie, nisi quòd infingitur,
 vnde nomen. Flos albicat. Nascitur in semitis & sepibus. Semen asperi gustus, bilem &
 pituitam vtrinque extrahit. Modus fumendi, acetabuli mēsurâ. Prodest & ischiadicis in-
 fusum, donec sanguinem trahat. Menses quoque ciet, sed partus necat. Alterum ^c thla-
 spe, aliqui ^d Persicum napi vocant, latis folijs, radicibus magnis, & ipsum vtile ischiadico-
 50 rum infusioni. Prodest & inguinibus vtrinque. Præcipitur, vt qui colligit, dicat fumere
 se contra inguina & contra omnes collectiones, & contra vulnera, vnâque manu tollat.
 Trachinia herba qualis sit, non traditur. Credo & falsum esse promissum Democriti.
 Portentosum enim est, adalligatam triduo absumere lienes. Tragonis, siue tragion, na-
 scitur in Cretæ tantum insulæ maritimis, junipero similis & femine, & folio, & ramis.
 Succus eius lacteus in gummi spissatus, vel semel, impositione spicula è corpore eicit.
 Tunditur recens, & cum vino illinitur, aut siccæ farina cum melle. Eadem lactis abundā-
 60 tiam facit: mammis que vnice medetur. Est & alia herba tragos, quam aliqui scorpion vo-
 cant, semipedem alta, fruticosa, sine folijs, pusillis racemis rubentibus, grano tritici acuto
 cacumine, & ipsa in maritimis nascens. Huius ramorum x. aut x i j. cacumina trita ex vi-
 70 no pota cœliacis, disentericis, sanguinem excreantibus, mensiumque abundantia auxili-
 antur. Est & tragopogon, quem alij comen vocant, caule paruo, folijs croci, radice
 longa, dulci, super caulem calyce lato, nigro. Nascitur in asperis, sine vsu. Et de herbis
 quidem memoria digna hæcenus aut accepimus, aut comperimus. In fine earum admo-
 nere non ab re iudicamus, aliis alias virium ætates esse. Longissimo tempore durat cla-
 80 terium, vt diximus: chamæleon niger xl. annis: centaureum non vltra x i j. Peucedanum
 & aristolochia ac vitis syluestris anno in vmbra seruantur. Et animalium quidem cate-
 rorum nullum aliud radices è nobis dictas attingit, excepta spondyli, quæ omnes perse-
 quitur. Genus id serpentis est. Ne illud quidem dubitatur, omnium radicū vim effectū-
 que minui, si fructus prius maturescant: item feminum, antè radice propter succum in-
 90 cisa. Resoluitur autem omnium vis consuetudine: & desinūt prodesse, cum opus est, quæ
 quotidie in vsu fuere, æquè quàm nocere. Omnes verò herbæ vehementiores effectū vi-

^a Thaliectrum
Dioscoridi.

^b Legendum
Thalpi, ex
eodem Dio-
scoride.

^c thlaspi,
^d Melissus,
Persicum si-
napi, tum ex
veteris codici-
bus, tum ex
Dioscoride.

ribusque sunt in frigidis locis, & in Aquiloniis: item siccis. Sunt & gentium differentiae non mediocres: sicut accepimus de tineis lumbricisque, inesse Aegypti, Arabiae, Syriae, Ciliciae populis: è diverso Graeciae, Phrygiae omnino non innasci. Minus id mirum, quam quod in confinio Atticae Bœotiaeque Thebanis innascuntur, cum absint Atheniensibus. Quae contemplatio aufert rursus nos ad ipsorum animalium naturas, ingenitasque; iis vel certiores morborum omnium medicinas. Enimvero rerum omnium parens, nullum animal ad hoc tantum ut pasceret, aut alia satiare, nasci voluit: artesque; salutes inferuit & visceribus, quippe cum surdis etiam rebus inferuerit. Tum verò illa animae auxilia praestantissima ex anima alia esse voluit, contemplatione ante cuncta mirabili.

10

C. PLINII SECVNDI NATVRA- LIS HISTORIAE

LIBER XXVIII.

PROOEMIUM.

20

De medicinis ex animalibus.

CAPVT I.

ICTAE erant omnium rerum naturae, inter caelum ac terram nascentium, restabantque quae ex ipsa tellure fodiuntur, si non herbarum ac fruticum tractata remedia auferrent transfuersos, ex ipsis animalibus quae sanantur, reperta maiore medicina. Qui ergo dixerimus herbas & florum imagines, ac pleraque inuentura ac difficilia, iidem tacebimus quid in ipso homine proficiat homini, caeteraque genera remediorum inter nos uiuentia? cum 30 praesertim, nisi carenti doloribus morbisque vita ipsa poena fiat. Minimè verò. Quin omnem insumemus operam, licet fastidij periculum urgeat: quando ita decretum est, minorem gratiae, quam utilitatum vitae, respectum habere. Quinimo externa quoque, & barbaros etiam ritus indagabimus. Fides tantum autores appellet. Quanquam & ipsi consensu propè iudicata eligere laborauimus, potiusque curae rerum, quam copiae institimus. Illud admonuisse perquam necessarium est, dictas iam à nobis naturas animalium, & quae cuiusque essent inuenta: (neque enim minus profuere medicinas reperiendo, quam profunt praebendo) nunc quae in ipsis auxiliantur indicari, neque illhic in totum omissa. Itaque haec esse quidem alia, illis tamen connexa. Incipiemus autem ab homine, ipsum sibi exquirentes, immensa statim difficultate obuia. Sanguinem quoque gladiatorum bibunt, ut uiuentibus poculis, comitiales morbi: quod spectare facientes in eadem harena feras quoque horror est. At hercule illi ex homine ipso sorberi efficacissimum putant calidum spirantemque, & unam ipsam animam ex osculo vulnerum, cum plagis ne ferarum quidem admoueri ora fas sit humana. Alij medullas crurum quaerunt, & cerebrum infantium. Nec pauci apud Graecos, singulorum viscerum membrorumque etiam sapes dixere, omnia persecuti usque ad resegmina unguium: quasi verò sanitas videri possit, fera ex homine fieri, morboque dignum in ipsa medicina, egregia hercule frustratione, si non proficiat. Aspici humana exta nefas habetur, quid mandari? Quis ista inuenit ostenta? Tecum enim res erit euerfor iuris humani, monstrorumque artifex, qui primus ea condidisti, credo ne vita tui 50 obliuisceretur. Quis inuenit singula membra humana mandere? qua coniectura inductus?

ctus?